

Karolina MISIUK*

REWITALIZACJA ZESPOŁÓW PRZEMYSŁOWYCH Z PRZEŁOMU XIX I XX W. NA PRZYKŁADZIE FABRYKI BECKERA W BIAŁYMSTOKU

Rewitalizacja historycznych budynków i zespołów zabudowy ma na celu przywrócenie im dawnej świetności oraz wykorzystanie ich potencjału w odpowiedzi na współczesne potrzeby lokalnych społeczności. Przykładem takich działań jest Centrum Handlowe Alfa w Białymstoku, powstałe w wyniku transformacji dawnej fabryki Beckera położonej przy ul. Świętojańskiej. Obiekt ten uznawany jest nie tylko za pozytywny przykład rewitalizacji, ale także architektury współczesnej w mieście. Badania przedstawione w artykule dotyczą problematyki zespołów przemysłowych z przełomu XIX i XX w. oraz ich przekształceń. Podstawowym celem badań jest charakterystyka rewitalizacji fabryki Beckera i jej rezultatów. Szczególną uwagę poświęcono zakresowi zachowania zabytkowych obiektów i elementów, przyjętemu sposobowi adaptacji historycznych budynków do nowych funkcji, relacjom pomiędzy istniejącą, historyczną i nową tkanką, a także estetyce współczesnych form i wnętrz. Przeprowadzone badania pozwoliły na głębsze zrozumienie procesu rewitalizacji budynków poprzemysłowych jako istotnego elementu współczesnej architektury w historycznych miastach. Jako metodę badań obrano studia literaturowe, analizę porównawczą, wywiady z projektantami oraz badania *in situ*.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, adaptacja, fabryka, architektura przemysłowa, centrum handlowe

1. WPROWADZENIE

Rewitalizacja, rozumiana jako przywrócenie dawnej świetności lub wykorzystanie potencjału historycznych budynków i zespołów zabudowy w odpowiedzi na współczesne potrzeby lokalnych społeczności, często staje się elementem praktyki odnowy terenów poprzemysłowych.

---

* Politechnika Białostocka, Wydział Architektury, Katedra Architektury Mieszkaniowej.
ORCID: 0009-0004-6038-6416.

Od końca lat 90. XX w. Polska doświadcza intensywnych procesów deindustrializacji, które doprowadziły do powstania licznych nieużywanych i zaniedbanych przestrzeni przemysłowych. Wobec tego problemu praktyka rewitalizacji zaczęła odgrywać ważną rolę i stała się jednym z elementów strategii regeneracji terenów poprzemysłowych w Polsce. Proces obejmujący m.in. przekształcenie tych przestrzeni w celu nadania im nowej funkcji ma na celu zarówno ochronę dziedzictwa architektury przemysłowej, jak i stworzenie nowych możliwości dla społeczności miejskich.

Jednym z najbardziej znaczących przykładów wykorzystania potencjału architektury przemysłowej w Polsce jest Manufaktura w Łodzi. Dawna fabryka Izraela Kalmanowicza Poznańskiego została przekształcona w kompleks handlowo-kulturalny, stając się jednym z najpopularniejszych centrów kultury i rekreacji w regionie [Piątek 2006]. Podobne procesy obserwuje się w wielu innych miastach, a kolejnym ciekawym przykładem jest Stary Browar w Poznaniu. Kompleks, który powstał w odnowionym Browarze Huggerów, stał się pierwszym śródmiejskim centrum handlowym w Polsce [Oźmina 2018]. Zagadnienie to dotyczy także Białegostoku, w którym większość przemysłowej tkanki została zniszczona, a jedynie nieliczne obszary uległy przekształceniu i adaptacji, jak np. Osiedle Tytoniówka (dawna Fabryka Wyrobów Tytoniowych Fajwela Janowskiego) lub Atrium Biała (dawna Fabryka Sukna Nowik i Synowie) [Dąbrowska-Milewska 2011]. Przykładem działań rewitalizacyjnych w Białymstoku jest również Centrum Handlowe Alfa położone przy ul. Świętojańskiej, powstałe w wyniku transformacji dawnej fabryki Eugeniusza Beckera (w literaturze występują dwa zapisy: E. Becker oraz E. Bekker i dotyczą one tej samej osoby. Dla ujednoczenia tekstu przyjęto zapis E. Becker).

Badania przedstawione w artykule dotyczą problematyki zespołów przemysłowych z przełomu XIX i XX w. i ich przekształceń. Podstawowym celem badań jest charakterystyka rewitalizacji fabryki Beckera i jej rezultatów. Szczególną uwagę poświęcono zakresowi zachowania zabytkowych obiektów i elementów, sposobowi adaptacji historycznych budynków do nowych funkcji, relacjom pomiędzy istniejącą a nową tkanką, a także estetyce współczesnych form i wnętrz. Przeprowadzone badania pozwoliły na głębsze zrozumienie procesu rewitalizacji budynków poprzemysłowych jako istotnego elementu współczesnej architektury w historycznych miastach.

Jako metodę badań obrano studia literaturowe, analizę porównawczą, wywiady z projektantami oraz badania *in situ* Centrum Handlowego Alfa w Białymstoku, powstałego po zaadaptowaniu części dawnej fabryki Beckera z XIX w. Obiekt ten uznawany jest nie tylko za pozytywny przykład rewitalizacji, ale także architektury współczesnej w mieście [Dąbrowska-Milewska 2011]. Buduje ponadto tożsamość mieszkańców Białegostoku:

Świętojańska 15 jest reliktem czasów, w których nasze miasto nazywano Manchesterem Północy, a jednocześnie jednym z tych miejsc, w których przeszłość jest nieroz-

rwalnie spleciona z terażniejszością, a życie minionych pokoleń przenika się z naszą codziennością. Zrewitalizowana fabryka to przestrzeń „wielokrotnego zapisu”, w której nawarstwiają się dekady dziejów jednego z największych zakładów w mieście, a wraz z nimi historia Białegostoku i koleje losów jego mieszkańców [Wróbel 2018: 121].

W skład kompleksu fabryki Beckera w Białymstoku wchodziło wiele budynków o różnym charakterze i historii. Nie wszystkie z nich miały status zabytku, co wpłynęło na decyzje dotyczące zachowania ich. Badania skupiają się na odrestaurowanej i zaadaptowanej zabudowie historycznej wzdłuż ul. Świętojańskiej w Białymstoku, która weszła w skład Centrum Handlowego Alfa. Ograniczenie zakresu badań szczegółowych umożliwiło bardziej wnikliwą analizę wpływu przekształcenia zabytkowego obiektu na współczesną tkankę miejską.

2. REWITALIZACJA FABRYKI BECKERA

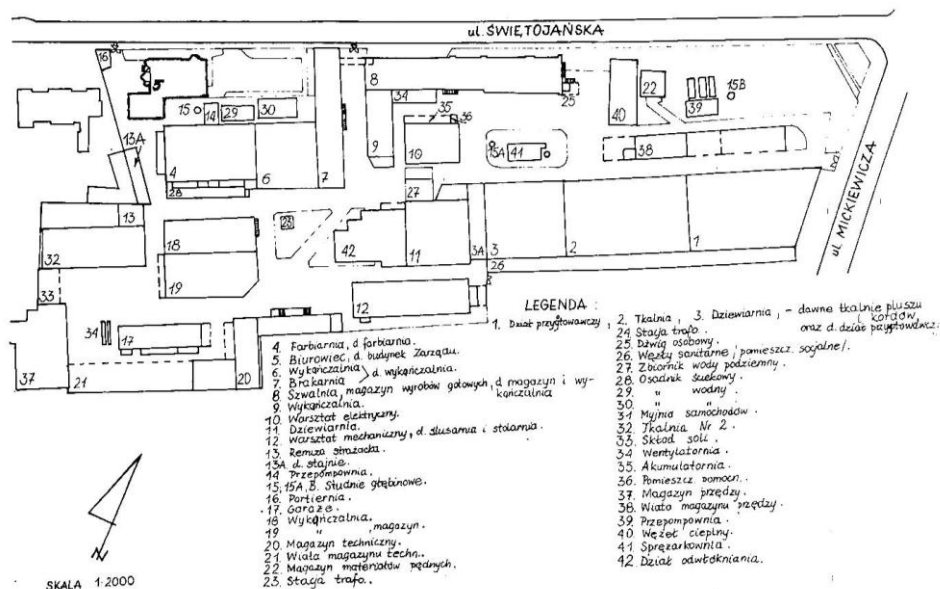
W 1883 r. Eugeniusz Becker, przedsiębiorca pochodzenia niemieckiego, założył w Białymstoku Fabrykę Pluszów Jedwabnych, która szybko stała się jednym z największych i najnowocześniejszych zakładów włókienniczych w regionie. Już na początku w obiekcie miejsce pracy znalazło ponad 100 robotników [Werwicki 1957: 123]. Przyjmowano najnowsze technologie przemysłowe, co umożliwiło zwiększenie wydajności i jakości produkowanych tkanin. W ciągu kolejnych dziesięcioleci fabryka Beckera rozwijała się prężnie – modernizowano linie produkcyjne i poszerzano asortyment wyrobów [Wasiluk 1998].

I wojna światowa nie spowodowała istotnych strat materialnych dla fabryki Beckera, która kontynuowała swoją działalność w okresie międzywojennym. W latach 1939-1941 władze radzieckie przejęły kontrolę nad zakładem, który wówczas funkcjonował pod nazwą „Państwowa Fabryka Pluszu BSSR”. Od 1941 r. fabryka była pod nadzorem niemieckim jako „Plusch Fabrik Werk nr 31 Białystok”. W lipcu 1944 r., podczas odwrotu, wojska niemieckie zniszczyły halę produkcyjną i magazyny składowe z surowcami. Pozostałe budynki fabryczne przetrwały w różnym stanie. Jeszcze w tym samym roku rozpoczęto odbudowę zakładu, który następnie został przejęty na własność państwa. Na skutek przemian ustrojowo-gospodarczych w 1989 r. zakład został sprywatyzowany i na ul. Świętojańskiej działał do 2006 r. pod nazwą Fabryka Wyrobów Runowych „Biruna” S.A. [Fiedorowicz 2023].

2.1. Analiza formy architektonicznej zabytkowego kompleksu fabryki Beckera

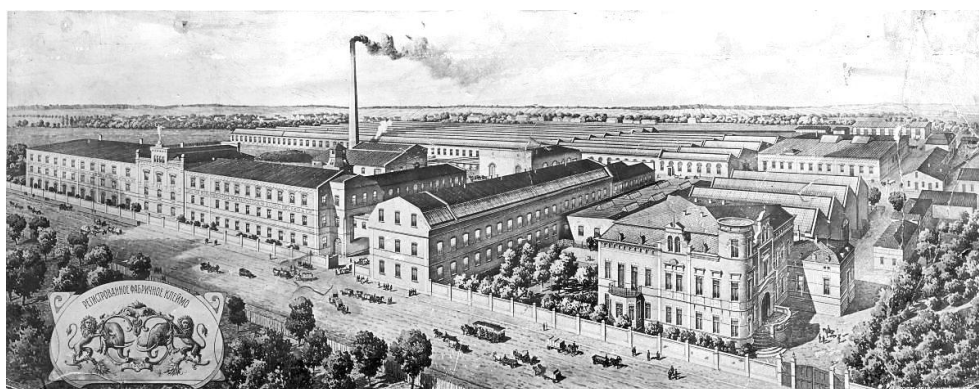
Pierwotnie fabryka zlokalizowana była na niewielkim, prostokątnym terenie przy dawnej ul. Rudzkiej (obecnie Świętojańskiej), na skrzyżowaniu z ul. Sadową (obecnie nieistniejącą), w południowo-centralnej części miasta.

Główną strukturę zespołu tworzyły budynki wybudowane w latach 1883-1913. Do 2006 r. ze składu kompleksu fabrycznego dotrwały dwie tkalnie, dwie farbiarnie, wykańczalnia, magazyn wyrobów gotowych (tzw. Merkury), ślusarnia i stajnia (tzw. wozownia) [Górska 2019].

Rys. 1. Plan Fabryki Wyrobów Runowych „Biruna” S.A. Budynki zrewitalizowane przy projekcie CH Alfa oznaczone są numerami 5, 8 oraz 13 A.

[Wkładka do karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa, *Magazyn /nr 8/ w zespole TBM „E. Becker i S-KA” 1995, WUOZ Białystok*]

Rys. 2. Fabryka Towarzystwa Białostockiej Manufaktury „Eugeniusz Becker i Spółka” [Biruna 2019]. Rycina winiety reklamowej wykonanej po 1911 r. Widok od ul. Świętojańskiej. Od lewej: Budynek Merkury, do którego poprzecznie ustawione są budynki wykańczalni, następnie Pałacyk Zarządu Towarzystwa. Z prawej, w głębi, widoczny jest budynek stajni [Wróbel 2018]

Do nowej funkcji centrum handlowego zostały włączone dwa z dawnych budynków fabryki. Jednym z nich jest budynek z charakterystyczną figurą Hermesa (Merkurego) na szczycie elewacji frontowej, który pełnił funkcję magazynu wyrobów gotowych. Drugi to budynek stajni, nazywany również wozownią. Oba budynki wybudowano około 1895 r., rozbudowano je w 1911 r. Na terenie kompleksu odrestaurowano jeszcze jeden obiekt – Pałacyk Zarządu Towarzystwa, wybudowany w latach 1902-1905. Obecnie należy do właściciela prywatnego i nie jest użytkowany.

Rys. 3. Elewacja budynku Merkurego od strony ul. Świętojańskiej charakteryzuje się bogatym detalem architektonicznym [fot. Karolina Misiuk]

Budynek Merkury to obiekt trzykondygnacyjny, murowany z pełnej cegły ceramicznej w kolorze żółtym i czerwonym. Znajdują się tu gzymsy pośrednie, łukowe gzymsy nad oknami, okna zamknięte łukami odcinkowymi o trzech rodzajach krzywizn, pilastry z opaskami, rozbudowany gzyms dachowy. Tylne elewacja ma gzymsy pośrednie między kondygnacjami. Okna są przesklepione łukowo. Elewacja szczytowa to pełna ściana z drzwiami wejściowymi w przyziemiu i widocznym gzymsem pośrednim.

Stajnia wymurowana została z żółtej cegły z podkreślającym gzymsy detalem z cegły czerwonej. Charakterystycznym elementem budynku są flankujące wejście dwa medaliony z płaskorzeźbami przedstawiającymi końskie łby. Po odbudowie, która miała miejsce po 1944 r., budynek zmienił swoją funkcję i stał się miejscem ochotniczej straży pożarnej, później bufetu, stołówki zakładowej, następnie magazynu.

Rys. 4. Budynek stajni został włączony w skład centrum handlowego i obecnie pełni funkcję gastronomiczną [fot. Karolina Misiuk]

2.2. Przygotowania do rewitalizacji i adaptacji budynków przy ul. Świętojańskiej

W 2005 r. inwestor JWK Invest S.A. nosił się z zamiarem wybudowania śródmiejskiej galerii handlowej, choć początkowo nie miał określonej lokalizacji dla tego przedsięwzięcia. Architekt Maciej Kuryłowicz, działający w imieniu inwestora, dowiedział się o możliwości zakupu fabryki Bison-Biał S.A. w Białymstoku, ale rozmowy nie zakończyły się sukcesem. Następnie zwrócił uwagę na dawną fabrykę Beckera. Miejsce nie przystawało już do współczesnych wymogów produkcji na rynku tekstylnym. Spółka płaciła też kary za zanieczyszczenia powietrza w centrum miasta. Gdy pojawiła się oferta ze strony JWK Invest S.A., właściciele „Biruny” postanowili sprzedać tereny przy ul. Świętojańskiej i przenieść produkcję do obiektu, który odpowiadałby potrzebom nowoczesnego zakładu produkcyjnego. Zakup fabryki miał zostać sfinalizowany dopiero po uzyskaniu pozytywnej opinii od lokalnych władz.

Architekt Maciej Kuryłowicz wspomina: „Zanim doszło do faktycznego projektowania, trzeba było przekonać władze miasta, że galeria śródmiejska ma sens. W tamtym czasie (rok 2005), myślenie o obiektach galerii handlowych było zgoła inne od współczesnego postrzegania. Pomysł galerii usytuowanej w tej lokalizacji budził kontrowersje i wydawał się być niemożliwy do zrealizowania. W Polsce na tamten moment istniała jedna galeria położona w zabytkowym budynku, w śródmiejskiej tkance i był to Stary Browar w Poznaniu. Same rozmowy przed przystąpieniem do prac nad koncepcją trwały osiem miesięcy” [Kuryłowicz, rozmowa przeprowadzona przez Karolinę Misiuk, 2023].

Głównym zarzutem ze strony władz miasta był brak odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej. W ówczesnym układzie drogowym komunikacja wokół galerii

handlowej nie mogła funkcjonować prawidłowo. Problemem było zwłaszcza skrzyżowanie ulic Świętojańskiej i Mickiewicza, a także zbyt wąska szerokość traktów. Władze miasta obawiały się wzmożonego ruchu, generowanego przez wjazdy do galerii usytuowane przy tych ulicach. Jedynym rozwiązaniem było poszerzenie skrzyżowania. Przed rozpoczęciem prac projektowych inwestor wraz z architektem przygotowali szczegółowe analizy dla całego obszaru objętego opracowaniem oraz modele komunikacji Białegostoku z uwzględnieniem obu wjazdów do przyszłej galerii. Poszerzone skrzyżowanie miało przebiegać przez działkę wykupioną przez inwestora, dzięki czemu możliwa była przebudowa komunikacji [Protokół z posiedzenia MKUA z dnia 30.05.2006 r.]. To przekonało władze miasta i radnych, że korki nie są już dłużej argumentem przeciw [Kuryłowicz 2023]. Rozwiązania okazały się odpowiednie, ponieważ nie ma znaczących problemów z komunikacją w tym rejonie.

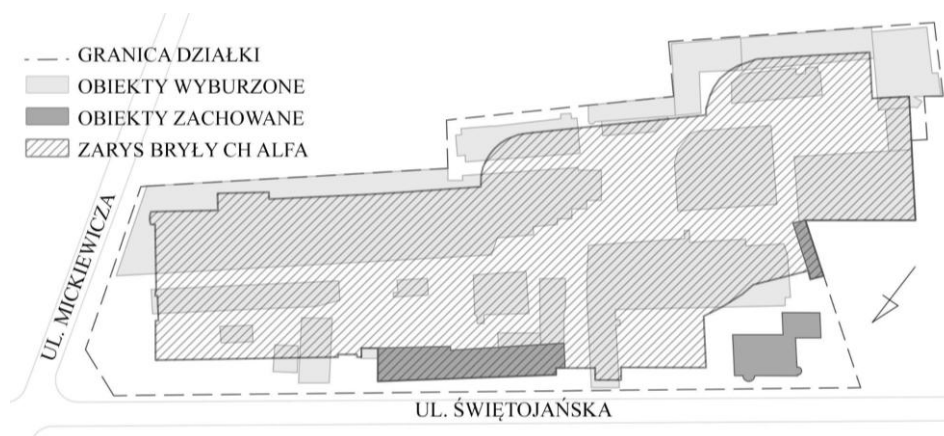
2.3. Rewitalizacja fabryki Beckera i powstanie śródmiejskiej galerii handlowej

Znaczenie historyczne obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej wymagało szczególnego uwzględnienia w procesie projektowania. Zastosowane rozwiązania architektoniczne musiały respektować historyczną tkankę budynków, jednocześnie wprowadzając nowoczesne elementy funkcjonalne. Budynki zostały przekształcone zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków, co dotyczyło zarówno interakcji z otoczeniem, jak i estetyki nowych elementów architektonicznych. Dzięki tej inwestycji centralne partie Białegostoku zostały odciążone od funkcji produkcyjnych, co pozwoliło na harmonijną reintegrację dotychczas izolowanej przestrzeni przemysłowej ze śródmiejską tkanką urbanistyczną. Kluczowym elementem przedsięwzięcia była reorganizacja infrastruktury technicznej, obejmująca modernizację układu komunikacyjnego w rejonie skrzyżowania ulic Świętojańskiej i Mickiewicza oraz przeniesienie istniejącego uzbrojenia.

Plan rewitalizacji zakładał gruntowną modernizację budynków objętych ochroną konserwatorską. Zasadniczym celem było nie tylko zachowanie historycznej wartości obiektu, ale również jego adaptacja do nowoczesnych standardów funkcjonalnych. Konieczne było przystosowanie jego wnętrza do potrzeb przyszłych użytkowników, w tym spełnienie wymagań dotyczących bezpieczeństwa pożarowego oraz ogólnego standardu i bezpieczeństwa użytkownika. Proces ten obejmował kompleksowe prace, takie jak renowacja pokrycia dachowego, odnowienie detali architektonicznych, wymiana stolarki, wzmocnienie konstrukcji fundamentowej oraz wykonanie nowych instalacji technicznych [Kuryłowicz 2006].

Proces adaptacji stanowił kompromis między zachowaniem dziedzictwa architektonicznego a wymogami ekonomicznymi. Architekt dążący do zachowania licznych zabytkowych elementów napotkał opór ze strony inwestora, dla którego istot-

nym czynnikiem były ograniczenia budżetowe. Pomimo początkowych wątpliwości ze strony inwestora, który sugerował tradycyjne podejście projektowe (typowy dla dużych podmiejskich centrów handlowych układ szkieletowy z osłoną z systemowych płyt warstwowych), architekt podkreślał unikalność miejsca i kontekstu, argumentując, że standardowe rozwiązania nie będą adekwatne [Kuryłowicz 2023]. Ostateczne uznanie wartości projektu przyszło wraz z licznie zdobywanymi nagrodami, które potwierdziły trafność decyzji architektonicznych [Apakuryłowicz 2023].

Rys. 5. Uproszczony schemat zagospodarowania terenu (na podstawie projektu rozbiórki). Kolorem jasnoszarym zaznaczono budynki poddane rozbiórcie. Oznaczenia I, II, III przedstawiają kolejno zachowane budynki zabytkowe: budynek Merkury, stajnia oraz Pałacyk Zarządu [Kuryłowicz 2006]

Architekt Maciej Kuryłowicz podkreślał, że ważnym elementem sukcesu projektu była interdyscyplinarna współpraca między różnymi interesariuszami, w tym z konserwatorem zabytków, władzami miasta, architektem i inwestorem. Wspomina o szczególnej przychylności dla inwestycji ówczesnego prezydenta Białegostoku. Ład przestrzenny oraz ochrona dziedzictwa architektonicznego potraktowane zostały jako wspólne dobro, o które każda ze stron chciała zadbać. Dzięki temu możliwe było wypracowanie szczegółowego dokumentu Warunków Zabudowy, co pozytywnie wpłynęło na możliwości architekta w zakresie projektowania.

Starannie dobrana nowa funkcja rewitalizowanego obiektu również stanowi ważny czynnik determinujący sukces inwestycji. W wielu przypadkach zabytkowe obiekty są możliwe do uratowania przed degradacją wyłącznie dzięki nadaniu odpowiedniej funkcji. Projekt CH Alfa zakładał zachowanie historycznej elewacji jako „obudowy świątyni handlu”, co gwarantowało przetrwanie XIX-wiecznym budynkom przemysłowym. Funkcje produkcyjno-magazynowe obiektów fabryki Beckera zostały zastąpione funkcją handlowo-biurową. Zmiany te wiązały się z dostosowaniem do współczesnych wymogów i potrzeb użytkowników, lecz nie wpłynęły znacząco na strukturę zabytkowych obiektów.

Rys. 6. Wejście do galerii od ul. Mickiewicza. Z prawej strony widoczny budynek Merkury [fot. Karolina Misiuk]

Zewnętrzna skromność budynku była świadomym wyborem, mającym na celu stworzenie kontrastu z bogactwem jego wnętrza. Początkowo planowano absencję reklam, a nowo zaprojektowana fasada, w swojej minimalistycznej, lecz nowoczesnej formie, miała funkcjonować jako tło dla zabytkowych elewacji, podkreślając ich historyczną wartość i elegancję. Podkreślenie to zostało wzmocnione poprzez wykończenie kompleksu czerwoną cegłą klinkierową oraz żelbetowym gzymsem wieńczącym część drugiego piętra. Intencją autora było zaprojektowanie elewacji od strony ul. Mickiewicza w nawiązaniu do stylu modernizmu i uproszczonego art déco. Styki budynków adaptowanych z nowo projektowanymi, a także strefę wejściową od strony ul. Mickiewicza rozwiązano, stosując wielkogabarytowe fasady szklane.

Centrum handlowe zostało zaprojektowane jako trzykondygnacyjny budynek, o całkowitej powierzchni ponad 86 tys. m², z czego 4745 m² przeznaczono dla odrestaurowanych budynków historycznych. Mimo niewielkiej powierzchni historycznej tkanki, którą udało się zachować (ok. 5,3% całkowitej powierzchni galerii), obiekt cechuje się industrialnym charakterem. Zabytkowe elementy są eksponowane zarówno od zewnątrz, jak i wewnątrz obiektu, co dodatkowo wzbogaca doświadczenie przestrzenne użytkowników.

Rys. 7. Budynek Merkury tworzy ścianę pasażu we wnętrzu centrum handlowego. Widoczny kontrast między historyczną elewacją a współczesnym wnętrzem galerii [fot. Karolina Misiuk]

Rys. 8. Zestawienie pierzei ul. Świętojańskiej z roku 2006 [fot. Kuryłowicz 2023] i 2023 [fot. Karolina Misiuk]

Budynek dawnej wykańczalni rozebrano ze względu na kolizję z przebudową układu drogowego. Został on jednak fragmentarycznie odbudowany w nowym zarysie i upamiętniony w postaci symbolicznego odtworzenia „negatywu” bryły obiektu w hallu wejściowym galerii od strony ul. Świętojańskiej.

Rys. 9. Hall wejściowy CH Alfa. Symboliczna replika dawnego budynku wykańczalni
[fot. Karolina Misiuk]

3. PODSUMOWANIE

Znaczenie historyczne kompleksu wymagało szczególnego uwzględnienia w procesie projektowania. Zastosowane rozwiązania architektoniczne musiały respektować historyczną tkankę budynków, jednocześnie wprowadzając nowoczesne elementy funkcjonalne. Projekt Centrum Handlowego Alfa stał się wyrazem tej syntezy. Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie wniosków w czterech istotnych obszarach:

- Rewitalizacja jako narzędzie ochrony dziedzictwa
Proces rewitalizacji, poprzez nadanie obiektom historycznym nowych funkcji, pomaga nie tylko ochronić je przed degradacją lub zniszczeniem, ale umożliwia zachowanie i podkreślenie ich wartości architektonicznej. Dzięki zmianie funkcji obiektów historycznych unikalna w skali miasta architektura zyskała nowe znaczenie.
- Zachowanie tożsamości miejsca
Rewitalizacja kompleksu fabryki Beckera w Białymstoku i przekształcenie go w Centrum Handlowe Alfa potwierdziły, że pomimo niewielkiej liczby zachowanych obiektów i niedużej powierzchni w skali kompleksu udało się utrzymać industrialną tożsamość miejsca. Nowa architektura, choć współczesna w swojej formie, nawiązuje do charakteru i przemysłowej estetyki dawnej zabudowy, tworząc z nią spójną całość.

- Spójność estetyczna
Współczesna estetyka i ogólna wizja Centrum Handlowego Alfa prowadzi dialog z formami historycznymi, nie kopiując bezpośrednio dawnych rozwiązań, lecz stanowiąc ich kreatywne przetworzenie i uzupełnienie. Nowe elementy architektoniczne, choć współczesne w formie, zostały zaprojektowane tak, aby nie dominować nad zabytkową tkanką.
- Proces projektowy i inwestycyjny
Efektywna współpraca między różnymi interesariuszami może prowadzić do znaczących osiągnięć w dziedzinie zachowania dziedzictwa architektury przemysłowej. Dzięki zaangażowaniu wszystkich stron możliwe jest kreowanie wartościowej i funkcjonalnej przestrzeni w mieście, czego przykładem jest projekt Centrum Handlowego Alfa.
Przedstawiony proces rewitalizacji stanowi przykład holistycznego podejścia do zachowania dziedzictwa architektonicznego, przy jednoczesnym wprowadzeniu nowoczesnych standardów.

LITERATURA

- Dąbrowska-Milewska G., 2011, *Nowe życie dawnej architektury przemysłowej – przykłady z „Manchesteru Północy”*, „Czasopismo Techniczne”, z. 14, s. 92-96.
- Demianiuk M., Narolewska E., 1995, Budynek Zarządu Towarzystwa Białostockiej Manufaktury „E. Becker i s-ka” w Zespole Fabryki Jedwabnych Pluszów, Karta ewidencyjna zabytków architektury, WUOZ Białystok.
- Demianiuk M., Narolewska E., 1995, *Magazyn i wykańczalnia w Zespole Fabryki Jedwabnych Pluszów Towarzystwa Białostockiej Manufaktury „E. Becker i s-ka”*, Karta ewidencyjna zabytków architektury, WUOZ Białystok.
- Demianiuk M., Narolewska E., 1995, *Zespół Fabryki Jedwabnych Pluszów Towarzystwa Białostockiej Manufaktury „E. Becker i s-ka”*, Karta ewidencyjna zabytków architektury, WUOZ Białystok.
- Dolistowska M., 1996, *Rozwój zabudowy ulicy Świętojańskiej w 2. poł. XIX wieku i w 1. poł. wieku XX*, w: *Ochrona reliktyw urbanistycznych Białegostoku*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej”, nr 16.
- Dolistowska M., 2008, *Fabryka Towarzystwa Białostockiej Manufaktury „Eugeniusz Becker i Spółka”*. *Dzieje zespołu i jego współczesne przeobrażenia*, w: *Z badań Katedry Historii Architektury*, z. 6, Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok, s. 8-10.
- Dolistowska M., 2009, *W poszukiwaniu tożsamości miasta. Architektura i urbanistyka Białegostoku w latach 1795-1939*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok.
- Górska I., 2019, *Architektura ceglana w Białymstoku*, Urząd Miejski w Białymstoku. Departament Kultury, Promocji i Sportu, Białystok, s. 95-96.
- Hanzl M., 2008, *Manufaktura Łódź – genius loci a komercyjna wartość przestrzeni publicznej*, Komercjalizacja Przestrzeni–Charakterystyka Zjawiska, Towarzystwo Urbanistów Polskich, Warszawa.

- Kuryłowicz M., 2006, *Projekt architektoniczno-budowlany, Centrum handlowo-usługowe w Białymstoku przy ul. Świętojańskiej 15*.
- Kuryłowicz M., 2023, Wywiad z architektem, autorem projektu CH Alfa, przeprowadzony w formie rozmowy telefonicznej przez Karolinę Misiuk 10.07.2023 r.
- Piątek G., 2006, *Manufaktura w Łodzi Adaptacja XIX-wiecznej fabryki na centrum handlowe*, „Architektura Murator”, nr 10/(145), s. 46-55.
- Protokół z posiedzenia MKUA z dnia 30.05.2006 r. *Zaopiniowanie projektu koncepcyjnego obiektu o funkcji kulturalno-handlowo-usługowej położonego przy ul. Świętojańskiej 15, Białystok*.
- Wasiluk H., 1998, *Oddziaływanie przemysłu włókienniczego na architektoniczno-urbanistyczny obraz Białegostoku w XIX i XX wieku*, maszynopis, Politechnika Warszawska, s. 24-42.
- Werwicki A., 1957, *Białostocki okręg przemysłu włókienniczego do 1945 roku, Czynniki rozwoju i zagadnienia lokalizacyjne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 59, 123.
- Wróbel W., 2018, *Świętojańska. Historia jednej ulicy*, Międzynarodowe Stowarzyszenie Białostoczan, Białystok, s. 121-150.

Źródła internetowe

- Fiedorowicz T., 2023, https://www.bialystok.ap.gov.pl/arch/kalendarium/30_06.htm/ (dostęp: 21.08.2023).
- Filonowicz B., 2019, <https://www.biruna.com.pl/firma/> (dostęp: 21.08.2023).
- Kaczyński J., 2023, <https://kaczynskiispolka.pl/zespol-zabudowy-mieszkaniowej-tytoniowka-w-bialymstoku/> (dostęp: 21.08.2023).
- Kuryłowicz M., 2023, <http://apakurylowicz.pl/nagrody/> (dostęp: 21.08.2023).
- Oźmina P., 2018, <https://cityevent-poznan.pl/zwiedzanie/stary-browar/> (dostęp: 21.08.2023).

REVITALIZATION OF INDUSTRIAL COMPLEXES FROM THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES: THE CASE OF BECKER FACTORY IN BIAŁYSTOK

Summary

The revitalization of historical buildings and architectural complexes aims to restore their former glory and utilize their potential in response to the contemporary needs of local communities. An example of such efforts is the Alfa Shopping Center in Białystok, created as a result of transforming the former Becker factory located on Świętojańska Street. This object is not only considered a positive example of revitalization but also of modern architecture in the city. The research presented in the article deals with the issues of industrial complexes from the turn of the 19th and 20th centuries and their transformations. The primary goal of the research is to characterize the revitalization of the Becker factory and its

results. Special attention was given to the extent of preserving historic objects and elements, the chosen method of adapting historical buildings for new functions, relations between the existing, historical, and new urban fabric, as well as the aesthetics of contemporary forms and interiors. The conducted research allowed for a deeper understanding of the revitalization process of post-industrial buildings as an essential element of modern architecture in historical cities. The research methods included literature studies, comparative analysis, interviews with designers, and in situ investigations.

Keywords: Industrial Revitalization, Revitalization, Adaptive Reuse, Factory Building, Industrial Architecture, Shopping Centre